

از شرع و شعر

تأثیر متقابل دین و ادبیات در زندگی و آثار حکیم سنایی غزنوی

یوهانس دِ بروین

ترجمه مهیار علوی مقدم / محمد جواد مهدوی

سرشناسه: بروین، یوهانس توماس پیتر دو، ۱۹۳۱ - Bruijn, J. T. P. de

عنوان و نام پدیدآور: از شعر و شعر / ی. د. بروین؛ ترجمه مهیار علوی مقدم، محمدجواد مهدوی.

مشخصات نشر: تهران: هرمس، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ده + ۴۹۰ ص

شابک: ۵-۲۸۰-۴۵۶-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: عنوان اصلی: 1983. Of piety and poetry: the interaction of religion and literature in the life and works of Hakim sanai of Ghazna.

موضوع: سنائی، مجدودبن آدم، ۴۴۷۳ - ۹۵۲۵ ق. -- نقد و تفسیر

موضوع: سنائی، مجدودبن آدم، ۴۴۷۳ - ۹۵۲۵ ق. -- دیدگاه درباره دین

موضوع: دین در ادبیات

شناسه افزوده: علوی مقدم، مهیار، ۱۳۴۴ -، مترجم

شناسه افزوده: مهدوی، محمدجواد، ۱۳۴۶ -، مترجم

رده بندی کنگره: PIR ۴۹۵۵

رده بندی دیویی: ۸۱۰/۲۳

شماره کتابشناسی ملی: ۸۵۱۲۹۹۴

از شعر و شعر

تأثیر متقابل دین و ادبیات در زندگی و آثار حکیم سنایی غزنوی

یوهانس د بروین

ترجمه مهیار علوی مقدم و محمد جواد مهدوی

www.ketab.ir

طراح جلد: حبیب ایلون

چاپ اول: ۱۴۰۰

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

چاپ: آیکان

همه حقوق محفوظ است.

تهران، خیابان ولی عصر، بالاتراز میدان ونک، شماره ۲۴۹۳

تلفن: ۸۸۷۹۵۶۷۴

فهرست عناوین

نه	سخن مترجمان
۱	پیش‌گفتار
	بخش نخست: زندگی حکیم سنایی
۱۵	۱. دیدگاه سنتی
۴۳	۲. زندگی‌نامه‌های جدید حکیم سنایی
۴۹	۳. شخصیت
۴۹	۱. نام، تخلص، و کنیه
۵۳	۲. گاهشماری و دوره‌های زندگی سنایی
۷۵	۴. دوره نخست: شاعری دون‌پایه در غزنین
۷۵	۱. غزنین در سال‌های نخستین
۷۶	۲. «از نژاد کرام»
۸۰	۳. دانش‌اندوزی شاعری فرهیخته
۸۱	۴. جامعه غزنین از زبان کارنامه بلخ
۸۴	۵. دودمان پادشاهی
۸۶	۶. صاحب‌منصبان
۹۰	۷. تشکیلات لشکری
۹۶	۸. عالمان شرع
۱۰۰	۹. دانشمندان و دبیران
۱۰۳	۱۰. شاعران

۱۱۷		۵. دوره دوم: شاعراندرزگوی خراسان
۱۱۷		۱. ترک غزنین
۱۱۹		۲. سنایی در بلخ
۱۲۳		۳. گریز از بلخ
۱۲۵		۴. سرخس: دگرگونی بخت و اقبال
۱۲۷		۵. محمد بن منصور در شعر سنایی
۱۳۳		۶. دیگر ممدوحان سنایی در سرخس
۱۴۱		۷. سنایی در هرات
۱۴۴		۸. نیشابور و رویدادی در کاروانسرا
۱۵۵		۶. دوره سوم: اندرز به سلطان غزنین
۱۵۵		۱. بازگشت به غزنین
۱۵۶		۲. سنایی و سلطان
۱۵۷		۳. سرودن حدیقه
۱۵۹		۴. قاضی احمد
۱۶۳		۵. دیگر مديحه‌های دوره سوم
۱۶۴		۶. درگذشت سنایی: آرامگاه او

بخش دوم: آثار سنایی؛ بررسی فقه‌اللغوی

۱۷۱		۷. نکته آغازین
۱۷۵		۸. دیوان
۲۱۵		۹. مثنوی‌های کوتاه
۲۲۹		۱۰. حذیقه الحقیقه
۲۶۷		۱۱. آثار منشور

بخش سوم: سنایی بین شعر مذهبی و غیرمذهبی؛ پیشه شاعری

۲۷۷		۱۲. نکته آغازین
۲۸۳		۱۳. شعر غیرمذهبی روزگار سنایی
۲۸۳		۱. دومین مکتب شعری شاعران عهد غزنوی
۲۸۷		۲. ویژگی‌های شعر اواخر عصر غزنوی

سخن مترجمان

ای سنایی چو شرع دادت بار
دست از این شاعری و شعر بدار

(۱) هویت ملی و نقش و کارکرد عناصر تشکیل دهنده آن یکی از مهم‌ترین مباحث جامعه ایرانی بوده و هست و زبان مشترک ملی یکی از نمودهای آن است. درخت «هویت ایرانی» در آب و هوای اسلام و بر زمین زبان و ادب فارسی رشد کرد و بالنده شد.

هویت ملی، که پس از سقوط امپراتوری ساسانی و ورود آغوا ب در نوعی بُهت و ناتوانی فرو رفته بود، تنها توسط «زبان فارسی» و «تاریخ» بار دیگر توانست سر بلند کند. ملّتی که استقلال سیاسی خود را از دست داده بود، از یک سو، از راه بازیابی و بازشناسی تاریخ خود به پاره‌هایی از هویت ملی و ایرانیّت خود دست یافت و از سوی دیگر، به زبان به منزله مهم‌ترین و عینی‌ترین ابزار برای دست‌یابی به این هویت از دست‌رفته روی آورد. زبان حسیّ ملی ایرانی بودن را تقویت می‌کرد و باعث می‌شد مردمی پراکنده به «همحسی» دوباره دست یابند و بار دیگر در قالب یک مجموعه انداموار به ملّتی تبدیل شوند.

بی‌گمان، شاعران و سخن‌پردازان زبان و ادب فارسی در رشد و بالندگی هویت ملی نقش بسیار بسزایی داشته‌اند. در این میان فردوسی، ناصر خسرو، عطار، سنایی، نظامی، مولانا، سعدی، و حافظ جایگاه بارزی دارند.